

**Організація освітнього процесу майбутніх вчителів трудового навчання та технологій
при вивченні навчальної дисципліни «Основи дизайну»**

Анотація. У статті розглянуто особливості організації освітнього процесу майбутніх вчителів трудового навчання та технологій при вивченні навчальної дисципліни «Основи дизайну», визначених через їх тематику та форми організації, а також проаналізовано зміст навчального матеріалу означеної навчальної дисципліни відповідно до вимог кредитно-модульної системи.

Ключові слова: підготовка студентів, освітній процес, форми навчання, навчальна дисципліна, дизайн.

Abstract. The author of the article considers the peculiarities of organization and conduction of educational process in the discipline «Basics of Design», defined through their subject areas and forms of organization. Distribution of educational material for the discipline «Basics of Design» is proposed in accordance with the requirements of the credit-modular system of educational process taking into account the educational process unit.

Keywords: training of students, educational process, basics of design, academic discipline, forms of training.

Постановка наукової проблеми. Нині питання удосконалення та покращення освітнього процесу у вищій школі набуває все більшої актуальності. Традиційними формами аудиторних занять залишаються лекційні, лабораторні [2; 4]. Найефективнішими серед них є лабораторні заняття, оскільки це форма навчального заняття, коли студенти під керівництвом викладача особисто беруть участь у різних видах експериментів, дослідів, конструкторсько-художньої діяльності задля перевірки та підтвердження засвоєних раніше окремих теоретичних положень навчальної дисциплін, що вивчається [4, с. 302]. Разом з тим метою лабораторного заняття є максимальна реалізація науково-творчого підходу до формування професійних вмінь у студентів.

З метою професійної підготовки вчителів трудового навчання та технологій передбачено засвоєння низки дисциплін художньо-естетичного циклу, вивчаючи які, студенти набувають знання та вміння художньо-естетичного перетворення навколишнього середовища. Адже тому питання пошуку можливостей вдосконалення підготовки вчителів трудового навчання та технологій визначає актуальність нашого дослідження.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Вчені Л. Артемова, А. Алексюк, В. Буряк, Г. Ващенко, С. Гончаренко, І. Зязюн, Н. Ничкало дослідили взаємозв'язок сучасної педагогічної теорії і практики, визначили складові організації освітнього середовища у вищій школі. Питання диференціації та індивідуалізації самостійної роботи студентів розглянуто у наукових працях Л. Десева, Б. Єсипова, Ю. Калугіна. Важливі аспекти організації різних видів навчальних занять студентів щодо оволодіння ними професійно значущими знаннями розкрито у працях педагогів-дослідників Г. Беленької, О. Богиніч, В. Буряк, І. Лернера, Л. Машкіної, І. Огородникова, В. Паламарчук, П. Підкасистого, О. Савченко та ін.

Мета і завдання статті – розкрити особливості організації лабораторних занять майбутніх вчителів трудового навчання та технологій під час вивчення ними навчальної дисципліни «Основи дизайну», а також проаналізувати особливості організації та проведення лабораторних занять з навчальної дисципліни «Основи дизайну» та визначити перспективи подальших досліджень щодо організації лабораторних занять у практиці вузів.

Виклад основного матеріалу. Послідовна система форм і методів освітнього процесу у вищій школі є засобом підготовки майбутніх фахівців до професійної діяльності. Визначальне місце в означеній системі відводиться аудиторним заняттям, зокрема: лекційні, семінарські, практичні, лабораторні, а також колоквіуми та консультації. Їх проводять з метою закріплення, переведення в довготривалу пам'ять теоретичних знань, формування умінь і навичок з навчальних дисциплін [4, с. 302].

На думку В. Ортинського, лабораторне заняття (лат. *labor* – праця) – форма навчального заняття, на якому студенти під керівництвом науково-педагогічного працівника особисто проводять натурні або імітаційні експерименти чи досліді з метою практичної перевірки й підтвердження окремих теоретичних положень навчальної дисципліни, набувають практичних навичок роботи з лабораторним обладнанням, устаткуванням, вимірювальною апаратурою, обчислювальною технікою, оволодівають методикою експериментальних досліджень у конкретній предметній галузі [6, с. 234].

Лабораторні заняття, маючи педагогічний потенціал, надають можливість, окрім кращого засвоєння програмового матеріалу, розвитку у студентів ініціативи, творчості, самостійності у прийнятті рішень. Адже тому, враховуючи особливості та результативність лабораторних занять, у навчальних планах вузів лабораторним заняттям відведено від 40 до 60% робочого часу.

Під час організації лабораторних занять враховується специфіка майбутньої діяльності спеціалістів. Так, навчальна дисципліна «Основи дизайну» входить до переліку дисциплін нормативної частини циклу професійної науково-предметної підготовки майбутнього вчителя трудового навчання та технологій. Метою навчальної дисципліни «Основи дизайну» є залучення майбутніх вчителів трудового навчання та технологій до проектно-художньої перетворювальної діяльності людини для створення естетичного, гармонійного, зручного, комфортного предметного середовища.

Програма навчальної дисципліни «Основи дизайну» передбачає вивчення теоретичної частини (на лекційних заняттях), яка висвітлює наступну тематику: дизайн як вид проектної діяльності: становлення, розвиток, перспективи; основні робочі категорії дизайну; типологія дизайн-діяльності; історія розвитку дизайну; мета, функції, завдання та види дизайну; принципи та закономірності дизайну; композиційне формоутворення у дизайні; формування художньої образності об'єктів дизайну; проектування як складова дизайнерської діяльності.

Зміст лабораторних занять передбачає застосування теоретичних знань, отриманих на лекційних заняттях, переведення їх в практичні вміння, також набуття дизайнерських вмінь з художньо-естетичного, конструкторсько-технологічного перетворення предметного середовища, а також створення поетапно творчих дизайнерських проектів у напрямках технічної творчості, декоративно-ужиткового мистецтва, використовуючи різноманітні технології та широкий спектр матеріалів. Питання про результативний вплив на освітній процес, формування та розвиток якостей особистості засобами декоративно-ужиткового мистецтва нами розглядалися у попередніх дослідженнях [9; 10; 11].

Також паралельно з аудиторними заняттями студенти виконують самостійну роботу за певними темами, поповнюючи свої знання з навчальної дисципліни, а також самостійно виконують практичні завдання, відпрацьовуючи практичні вміння та навички дизайнерської діяльності.

З метою активізації пізнавальної діяльності студентів під час проведення лабораторних занять нами було використано наступні прийоми: сполучення індивідуальної роботи в підгрупах, застосовування методу моделювання, методу мозкового штурму та інші методи організації навчальної діяльності, запропоновані Л. Артемовою, О. Богінч, О. Низьковською та ін. Так, індивідуальна форма організації лабораторних занять використовувалася задля засвоєння технології моделювання за напрямом етнологічного дизайну вишитих виробів, великодніх прикрас, різдвяних прикрас. Робота в підгрупах передбачала не тільки створення студентами об'ємних та технологічно складних робіт, проте й набуття ними навичок складання технологічної картки виробу, створення проектів інтер'єрного дизайну.

Враховуючи напрям подальшої професійної діяльності вчителів трудового навчання та технологій, нами було означено тематику лабораторних занять. Перш за все, це стосувалося добору майбутніми вчителями технік і матеріалів, які традиційно використовуються при проведенні педагогами занять трудового навчання та технологій з учнями, а також щодо організації гурткової роботи художньо-перетворювального спрямування. По-друге, ми урахували інтерес студентів до опанування сучасних дизайнерських технологій.

Різнорманітність методики проведення лабораторних занять підвищує інтерес студентів, активізує їх, що сприяє підвищенню продуктивності навчання. Визначили свою ефективність при використанні на лабораторних заняттях евристичні методи: «удосконалення» – визначення недосконалих частин художнього виробу, знаходження варіантів їх поліпшення, «пошук аналогів» – використання базової основи для створення нової творчої роботи; «символічна аналогія» – часткове перенесення характерних особливостей реально існуючого об'єкта на об'єкт, що створюється; «фантастична аналогія»; «презентацій ідей».

Однією із проблем організації навчальної роботи студентів у вузах при вивченні ними окремих дисциплін постає її навчально-методичне забезпечення, перш за все – розробка навчальних програм та забезпечення необхідною навчально-методичною літературою. З метою вирішення означеної проблеми нами було укладено методичні рекомендації «Основи дизайну», користування яким дозволило студентам більш чітко й творчо працювати; планувати особисту стратегію навчання; творчо використовувати матеріали Internet-мережі щодо поповнення теоретичних знань і розвитку

практичних умінь з основ дизайну; раціонально використовувати свій час.

На нашу думку, ефективність проведення лабораторних занять дисциплін художньо-естетичного напрямку визначається можливістю для студента виявити власні творчі здібності, максимальну навчальну й творчу активність, набуті навичок художньої практичної роботи, а також адаптувати їх до подальшої професійної діяльності.

С. Вітвицька вказує на те, що необхідною умовою ефективності лабораторних занять є керівництво педагога-консультанта. Він має забезпечувати інформаційну ємність змісту навчальної дисципліни, до творчої самостійної діяльності студентів [3, с. 162-163].

З метою якісної організації та проведення результативних лабораторних занять з дисципліни «Основи дизайну» слід зазначити, що викладач повинен володіти глибокими знаннями з теорії дизайну (художнього конструювання), методики проведення занять з трудового навчання та технологій, великим спектром сучасних художніх технологій, а також вміти застосовувати їх на практиці. Освітній процес студентів потребує орієнтації на опанування процесу художньо-конструкторської діяльності засобами застосування методів проблемного навчання, які сприяють пошуковій та творчій діяльності. Організуючи та проводячи лабораторні заняття з навчальної дисципліни «Основи дизайну», викладач повинен навчити студента не тільки володіти різноманітними технологіями створення виробу, але й показати результати своєї практичної та дослідницької роботи.

Висновки. Проведене нами дослідження особливостей організації та проведення лабораторних занять з навчальної дисципліни «Основи дизайну» дозволяє зробити наступні висновки:

1. Під час організації та проведення лабораторних занять з навчальної дисципліни «Основи дизайну» необхідно враховувати наступні особливості: організація лабораторних занять, з огляду на майбутню професійну діяльність вчителя трудового навчання та технологій, повинна як враховувати специфіку й методику проведення занять з трудового навчання в школі, так і базуватися на використанні широкого кола новітніх дизайнерських технологій, матеріалів, творчих ідей, що збагачують творчу діяльність; ефективність проведення даного виду навчальних занять визначає добре продумана, цікава для студентів, професійно орієнтована самостійна робота, запланована до кожного лабораторного заняття; проведення лабораторних занять уможливлює використання різних форм їх організації (за кількістю учасників), що активізує пізнавальну діяльність студентів, зменшує їхню втомлюваність, підвищує інтерес до занять та якість виконання творчих робіт.

2. Перспективи подальших наукових пошуків пов'язані з удосконаленням змісту лабораторних занять з дисципліни «Основи дизайну» з огляду на майбутню практичну діяльність вчителів трудового навчання та технологій.

Список використаних джерел:

1. Marushchak O.V., Zuziak T.P., Savchuk I.V. Formation at students of pedagogical higher education institutions of esthetic idea by means of national ornament. *Modern Scientific Researches: The International Scientific Periodical Journal*. Yornat PE, Minsk, Belarus, 2020. Issue 11. Part 1. С. 31-38. DOI: 10.30889/2523-4692.2020-11-01-033
2. Артемова Л.В. Педагогіка і методика вищої школи: навч.-метод. посібник. К.: Кондор, 2008. 272 с.
3. Вітвицька С.С. Основи педагогіки вищої школи: метод. посібник для студентів магістратури. К., 2003. 418 с.
4. Кузьмінський А.І. Педагогіка вищої школи: навч. посібник. К.: Знання, 2005. 486 с.
5. Марущак О.В., Савчук І.В., Казьмірчук Н.С. Дизайн у системі професійної підготовки майбутніх учителів технологій. *Сучасні інформаційні технології та інноваційні методики навчання у підготовці фахівців: методологія, теорія, досвід, проблеми*. Київ-Вінниця: ТОВ фірма «Планер», 2018. Вип. 50. С. 324-328.
6. Ортинський В.Л. Педагогіка вищої школи: навч. посіб. для студ. вищ. навч. закл. К.: Центр учбової літератури, 2009.
7. Педагогика и психология высшей школы: учеб. пособие / отв. ред. М.В. Буланова-Топоркова. Ростов-на-Дону: Феникс, 2002. 544 с.
8. Педагогіка вищої школи: навч. посібник. К.: Знання, 2005. 486 с.
9. Савчук І.В. Взаємодія трудового навчання і декоративно-ужиткового мистецтва як чинник мистецького розвитку школярів. *Педагогічні науки*. Херсон: Вид-во ХДПУ, 2008. Вип. 47. С. 218-222.
10. Савчук І.В. Безпека життєдіяльності школярів засобами декоративно-ужиткового мистецтва. *Психолого-педагогічні проблеми сільської школи*: зб. наук. пр. Уманського державного педагогічного університету імені Павла Тичини / [ред. кол.: Безлюдний О.І. (гол. ред.) та інші]. Умань: ФОП Жовтий О.О., 2015. Випуск 52. С. 132-138.

11. Савчук І.В. Формування професійної компетентності майбутніх вчителів трудового навчання засобами народного декоративно-ужиткового мистецтва. *Сучасні інформаційні технології та інноваційні методики навчання у підготовці фахівців: методологія, теорія, досвід, проблеми*. Київ-Вінниця: ТОВ «Вінниця», 2015. Випуск 42. С. 349-354.